

ספירת העומר, על מה מתאבלים?

אין מקרה בעולם. כל מאורעות עם ישראל מנוהלים בהשגחה עליונה. "דבר שהוא מגיע לכלל האומה, אין דבר זה במקרה" (מהר"ל, גבורות ה', פרק עב). נשאל: האם יש קשר בין מנהגי אבלות על תלמידי רבי עקיבא שמתו בימים אלו בין פסח לעצרת לבין קבלת התורה שקבלנו בסוף חמישים יום? [הערת ביניים, מנהגי אבלות השכיחו מרוב העם שעצם חשיבותם של ימים הללו הוא רק ההכנה לחג שבועות. צריכים לזכור שחז"ל לא הזכירו ולא תקנו אבלות זאת, אלא הוא מנהג ימי הביניים המוזכר בטור, סימן תצ"ג. הרבה שכחו את העיקר וטיפלו בטפל].

ודאי יש קשר בין מיתת תלמידי רבי עקיבא לקבלת התורה. הבנת דברי תורה על אמיתותם היא רק כאשר עם ישראל מרגיש אחדות זה עם זה. כאשר יש פילוג, לא יצליחו להשיג תורת אמת. מובא במדרש: "ביקש הקב"ה ליתן תורה לישראל בשעה שיצאו ממצרים. [אבל ראה] והיו חלוקים אלו על אלו... היו נוסעים במריבה וחונים במריבה. לא עשה כן [לא נתן התורה], אלא כשבאו מרפידים [למדבר סיני] השוו כולם ונעשו אגודה אחת. 'יחננו שם ישראל' אין כתיב כאן, אלא 'יחנן ישראל' [לשון יחיד]. אמר הקב"ה: התורה כולה שלום, ולמי אני נותנה? לאומה שהיא אוהבת שלום. ההוא דכתיב 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'" (פסקתא דרב כהנא, בחודש השלישי, ומובא בקצרה ברש"י, שמות י"ט, ב').

הלומד ללא חברותא נעשה טיפש בהבנת התורה בעומק (ברכות סג:). כדי להבין בתורה היטב צריכים לשמוע תמיד את הדעה הנגדית. על ידי דו־שיח הדדי וכן ויכוח ידידותי יגיעו שני הלומדים לבירור האמת. וכך אמר ר' יוחנן אודות ריש לקיש שבלי הוויכוח אתו לא יוציא תורה לאמיתה (ירושלמי סנהדרין, תחילת פ"ב). אבל לעומת זאת כאשר תלמידי חכמים הם חלילה קנטרנים, בני "כת המנצחים" (לשון מהר"ל, "נתיבות עולם" תחילת נתיב הכעס) שאינן מודים על האמת, ומשתדלים תמיד לבטל דברי מי שאינו סבור כמותם, ולא מתוך אהבת האמת אלא מתוך שחץ וגאוה, לא ישיגו אמיתות התורה. וכבר הזהירו אותנו חז"ל על כך בעונש ש"אין תלמודם מתקיים בידם" (עירובין נד. פסחים סו:). כי הם גסי רוח. ויש מעשה מעניין מאד בעניין לוי בן סיסי (ירושלמי יבמות פרק י"ב, הלכה ו') ולא נאריך פה. ולכן אחרי פטירתו של ר' מאיר הכריז ר' יהודה לתלמידיו: "אל יכנסו תלמידי ר' מאיר לכאן, מפני שקנטרנים הם. ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הם באים" (קידושין נב:). מפרש שם רש"י: "קנטרנים, מקניטים. לקפחני וכו' להודיע שהם חריפים ואין עומד כנגדם". עד כאן לשונו. וברור לכולם שרק מיעוט מתלמידי חז"ל היו נכשלים במידות רעות הללו, אבל התופעה היתה קיימת.

ולכן הגדירו חז"ל מה בין התלמידים שהיו בבבל לתלמידים שהיו בארץ ישראל. הראשונים נקראו "חובלים" שהיו מחבלים זה לזה בהלכה (והתבטאו לפעמים בביטויים חריפים, עיין סוף חוברתנו "ציון במשפט תפדה"). ובני ארץ ישראל היו "נועים", היו מנעימים זה לזה בהלכה (סנהדרין כד.). ועמד על זה מהרש"א, בפסקא קצרה ובלתי ידועה לרבים, כאשר התנגד לפלפולים עקומים שנהגו קצת בדורו. כאשר ר' זירא עלה לארץ ישראל הוא צם כמה צומות כדי לשכוח ארחות הלימוד של תלמוד בבלי (בבא מציעא פה ע"א). מפרש מהרש"א: "ודאי שגם בני ארץ ישראל היו מקשים ומפרקים [עונים] זה לזה, והיו מעיינים ומתקנים כל דבר על בוריו, והשמועה יוצאה לאור ע"י פלפולם וכו'. מה שאין כן בני בבל אפשר שהיו מפלפלים דוגמת 'חילוקים' שבדור הזה [של מהרש"א] אשר כל מי שיודע לכוין על צד היותר פלפול של הבל, הרי זה משובת. וכל אחד מכוין לדחות דברי חברו, כמו שקראו להם 'מחבלים' שאין נוחין זה לזה בהלכה וכו' [ולכן צם ר' זירא שישכח] כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת, ואין מגיעו לתכלית המבוקש". עד כאן לשונו מהרש"א. [ועיין בזה דברי הגר"א, מובאים על ידי בניו בסוף הקדמתם לשו"ע או"ח]. זאת אומרת, מסקנותיהם יהיו שגויות. וכיון שאין בהם ענווה ואמת, לעולם לא יגיעו לעמק ההסכמה ותמיד יישארו הצדדים במריבה זה עם זה.

שמה לכן גער רבא בתלמידיו: "בבקשה מכם שלא תירשו פעמיים גיהנם" (יומא עב ע"ב). וזה מוסב על המאמר הקודם לו, על הפסוק "למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה, ולב אין?" "אוי להם לת"ח שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים".

מה היה החטא המיוחד שעליו מתו תלמידי רבי עקיבא במיתת אסכרה? חז"ל (יבמות סב ע"ב) ייחסו הדבר "שלא היו נוהגים כבוד זה לזה". על סמך הגמרא (שבת לג.) שמייתת אסכרה באה מפני לשון הרע. מפרש מהרש"א (על יבמות סב) "אפשר דכל אחד דיבר לשון הרע, והיה מספר בגנות חברו". כלומר היה נהוג אצל כל אחד מהם לבזות תורתו של חברו, ולא נהגו טובת עין לחפש במה יש להצדיק במקצת את דעתו של חברו. וגם התבטאו זה על זה בביטויי עלבון.

ועל זה בא חורבן בית המקדש. צריכים לשים לב לדברי חז"ל. "מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים [והגמרא מביאה סימוכין מהמקראות]. אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנים" (יומא ט ע"ב). וזה פלא עצום. אם חז"ל עצמם תיארו דור החורבן שהיו עוסקים בתורה ומצוות וגמ"ח, הרי אישור מוסמך. הא כיצד נכשלו בחטא כה חמור שבגללו יבוא חורבן המקדש? [ומזה נהיו בהמשך הרוגים רבים, וגלותנו מארצנו]. מפרש רש"י ד"ה אחרונים לא נתגלה עונם: "בני מקדש שני רשעים היו בסתר". כלומר ודאי לפי הנגלה לעיני אחרים עסקו בתורה ובגמ"ח, אבל טינה היתה בליבם והיו שונאים זה את זה.

[הערת ביניים: מה היא ההגדרה של לשון "שנאת חנים"? אלא מפרש רש"י על שבת לב ע"ב ד"ה שנאת חנים: "שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו, ו[בכל זאת] שונאו".

עד כאן לשונו. זאת אומרת אם מדובר ששונאים עובר עבירה גם אחרי שהתרו בו, מותר לשנאותו בלב (פסחים קיג ע"ב). אבל בכל זאת צריכים לעזור לו בכל אופן של סיוע (תוספות בפסחים קיג ע"ב וכן כתב הרמב"ם סוף הלכות רוצח. משא"כ מינים וכופרים וכו' אין לסייע להם). אבל אם איננו עבריין על הדת אלא פגע בו באופן אישי, בממון או בדיבור, אסור לשנוא שום יהודי, ואין שום סיבה מצדקת לכך, וזהו הנקרא "שנאת חינם", למרות שיש לו סיבה אישית].

יש לקשר בין דור תלמידי רבי עקיבא לדור החורבן. הרי רבי עקיבא נהרג בעת מרד בר כוכבא, כלומר שנת 135 לספירה הכללית. חז"ל (בספרי, סוף פ' ברכה) מלמדים כי ר' עקיבא היה אז בגיל 120. מזה נבין שנולד בשנת 15 לספירה. הוא חזר בתשובה בגיל 40 כלומר שנת 55 לספירה. למד ולימד וחזר הביתה כעבור 24 שנה עם 24,000 תלמידים (כתובות סג). כלומר שנת 79 לספירה. וכיון שחז"ל אמרו שכמספר הזה היו תלמידיו שהם מתו במגפה, ברור שחטא נורא זה אירע בתקופה ההיא [ודוחק הוא לטעון שפעמיים הקים סך מדויק זה של 24 אלף]. המקדש חרב בשנת 68 לספירה. הרי שפגומים היו תלמידיו באותו חטא כללי של שנאת חינם, המוזכר ביומא (ט ע"ב).

ולמה לא היה יכול רבי עקיבא להשפיע עליהם לטובה? הרי מתו תקופה ממושכת של שבעה שבועות. לפי חשבון ממוצע מתו 490 תלמידים בכל יום ויום. כלום לא התעורר רבי עקיבא לחפש סיבה למגיפה זו? אלא מתוך שחריפים ופלפלני שקר היו, לא שמעו מוסר. והרי כתב החיד"א: "ההגדות והמדרשים מלאים תוכחות מוסר ודברי משל שמביאים האדם ליראת חטא. ואדרבה ת"ח העוסקים בהלכות לפעמים שגבה ליבם שסוברים שהם חכמים, וח"ו יבואו לכלל גאווה. ויצר הרע רודף אותם, שהעסק שלו בת"ח (סוכה נב ע"א). ולכן צריך שילמדו מוסר להתעורר ליראת ה' ולהכנעה. ואז תורתם רצויה" ("כסא רחמים" על אבות דר' נתן, סוף פרק כט).

דומה לזה כתב "משנה ברורה" (סי' א ס"ק יב): "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה. כי [תלמיד חכם] הגדול מחברו, יצרו גדול הימנו". ולכן מובן לנו כיצד נכשלו אנשים גדולים כמו תלמידי רבי עקיבא שדברי תוכחה שלו לא נכנסו באוזניהם, כי מפני גדולתם בתורה היו גם גסי רוח וחשבו כי כבר יודעים הם את הכל ואין מי שיכול לשנות דעתם.

נחזור לענייננו. אם רוצים אנו באמת לקבל את התורה שוב, ביום מתן תורה המתקרב ובא, עלינו להקדים לימוד המוסר. בל נכשל שוב בשנאת הבריות, בה נכשלו תלמידי רבי עקיבא. טכסי אבלות שתיקנו חז"ל כמו צום גדליה, י"ז בתמוז וכו' אינם סתם "זיכרון" אלא שנתעורר לתקן מעשינו שהם דומים למעשי אבותינו בימים ההם (רמב"ם, הלכות תעניות פרק ה', הלכה א').

יש בדורנו שנאה בין העדות השונות, שנאה בין חברי המפלגות, פה ושם יש שנאה הדדית בין חובשי כיפות שחורות לחובשי סרוגות, שנאה הדדית בין הציוניים לבלתי ציוניים, ועוד כיתות. כל אלו נחשבו "שנאת חינם" כי אינם מפני שעברו על איזה דבר הלכה (וכדברי רש"י על שבת לב ע"ב).